

Euroopa Liit
Euroopa
Regionaalarengu Fond

Eesti
tuleviku heaks

Teema kokkuvõte # 3

EESTI–SOOME RÄNNE september 2018

RITA-RÄNNE projekt aitab välja töötada teaduslikult põhjendatud innovaatilisi lähenemisi rände ja lõimumise protsesside juhtimiseks Eestis, eesmärgiga aidata kaasa majanduse arengule ja ühiskonna sidususe suurenemisele

PEAMISED SÕNUMID

- ❖ Ränne ja teised mobiilsuse vormid on Eesti ja Soome tugevalt kokku liitnud. Kui Eestist käiakse Soomes peamiselt tööl, siis Soomest tullakse Eestisse peamiselt vaba aega veetma. Järjest enam levinud elamise vormiks on [hargmaisus](#), mis võimaldab elamist kahes või enamas riigis korraga (nt tööelu ühes, pereelu ja eluasemekarjäär aga teises).
- ❖ [Pooled](#) Läände minejaist on püsielukohariigiks valinud Soome, mistõttu hinnatakse Soomes elavate eestlaste arvuks [poolsada tuhat inimest](#).
- ❖ Euroopa Liiduga ühinemisest 2004. aastal suurema tõuke saanud ja seejärel aasta-aastalt kasvanud väljaränne Eestist Soome on asendumas [positiivse rändesaldoga](#) Eesti kasuks. See on põhjustatud rändeikka jõudnud rahvastiku vähenemisest Eestis, kuid ka kasvanud tagasirändest.
- ❖ Eestist pärit sisserändajad on Soomes olnud [tööturu näitajate ja sissetulekute järgi](#) suhteliselt [edukad lõimujad](#); jäädakse küll veidi maha Lääne-Eurooplastest, kuid ollakse sama edukad mujalt Ida-Euroopast pärit sisserändajatega.
- ❖ Seevastu mitmete teiste lõimumise näitajate alusel, nt. [eluaseme- ja elukeskkonna valikud ning kooselude sagedus kohalike ehk soomlastega](#), ollakse vähem lõimunud. Selline erinevus võib viidata eestlaste vähesele soovile Soome ühiskonda integreeruda, kuna kavatakse tulevikus Eestisse tagasi pöörduda.
- ❖ Vähesele lõimumisele viitab ka Soomes elavate eestlaste tugev seotus Eesti [info-, kultuuri- ja sotsiaalse ruumiga](#). Oldaks kursis Eesti tööpakkumistega. Heaolu taseme paranedes soovitakse Eestisse tagasi pöörduda või veeta siin pensionipõlv. Kinnisvara soetatakse pigem Eestis.

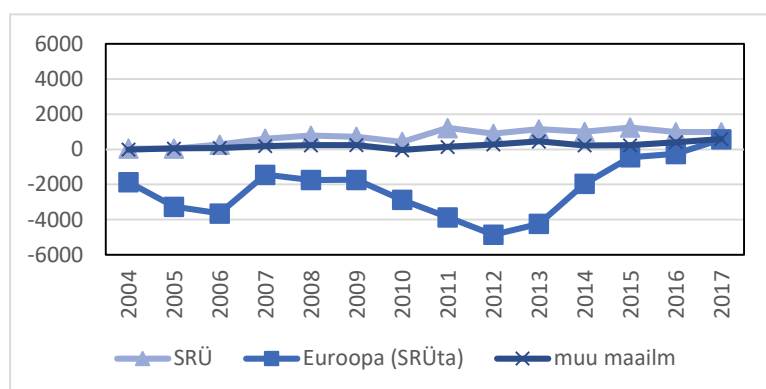
[Rände- ja tööturupoliitikate kujundamisel](#) on otstarbekas arvestada sellise tööjõu ja elanikkonna potentsiaaliga. Lisaks töökohtade olemasolule ja palkadele mängib rolli ka töökultuur, mis paneb hetkel oskustöölise puhul eestlast eelistama stabiilsemat ja töötajasõbralikku Soome töökeskkonda. Lisaks tööturumeetmetele aitavad Eesti atraktiivsust potentsiaalsete välja- ja tagasirändajate silmis tõsta ka teised elukeskkonna arengut, heaolu taset tõstvad ning integratsiooni soodusavad meetmed, nt. [eluaseme-, pere- või hariduspoliitika](#).

UURIMUSE AUTORID

Anneli Kährlik, projekti juht, Tartu Ülikool
Tiit Tammaru, Tartu Ülikool
Karin Kangur, Tartu Ülikool
Siiri Silm, Tartu Ülikool
Keiu Telve, Tartu Ülikool
Anastasia Sinitsyna, Tartu Ülikool
Leen Rahnu, Tartu Ülikool
Margus Tiru, OÜ Positium

VÄLISRÄNDE DÜNAAMIKA JA SUUNAD, UURIMISKÜSIMUSED

Perioodil 1991–2014 püsis Eesti välisrändesaldo negatiivsesena, st. Eestist lahkujaid oli pidevalt rohkem kui saabujaid. Alates 2015. aastast on aga rändesaldo muutunud positiivseks. Ühtekokku on Eestist 1991. aastast alates lahkunud u. 250 tuhat inimest, moodustades viiendiku kogu rahvaarvust. Aja jooksul on muutunud väljarände sihtkohad. Kui 1990ndatel mindi peamiselt SRÜ riikidesse (venekeelse elanikkonna kodumaale tagasiränne), siis peale EL-ga ühinemist aga Euroopa riikidesse (joonis 1). Viimane on tingitud eelkõige Eesti madalamast heaolutasemest, võrreldes vanade EL riikidega. Lääneriikidesse on alates 1991. a. elama asunud u. 100 tuhat inimest. Viimastest omakorda pooled on rännanud Soome. Positiivne rändesaldo alates 2015. aastast on eelkõige tingitud SRÜ riikidest sisserändega (peam. Ukrainast ja Venemaalt). Heaolu taseme tõus Eestis on aga ka aasta aastalt ühtlustanud välja- ja sisserändajate balansi EL riikidega. Pärast EL-ga ühinemist kasvas ka Eestis elavate (peamine kodu ja pere asub Eestis), kuid välismaal tööl käivate inimeste arv (nende arvuks on hinnatud 30 tuhat ehk 2% rahvastikust, hõlmates peamiselt meesoskustöölisi).

Joonis 1. Eesti välisrände saldo 2004–2017. Allikas: Eesti Statistikaamet

Väljarändel on mitu tahku. Mõju Eestile kajastub küll vähenenud tööealiste hulgas, mis tingib teatud valdkondades tööjõu nappuse. Oluline on aga mõnda, et rändajad (eriti Soome minejad) jätkavad sageli oma elu jagamist kahe riigi vahel. Sihtriikides küll potentsiaalne töötajate hulk kasvab, kuid sisserändajate lõimumine sihtriigi ühiskonda ei toimi alati loomuliku protsessina. Tulenevalt Eesti ja Soome vahelise rände olulisusest mõlema riigi perspektiivist, vastame Teema kokkuvõttes järgmistele küsimustele:

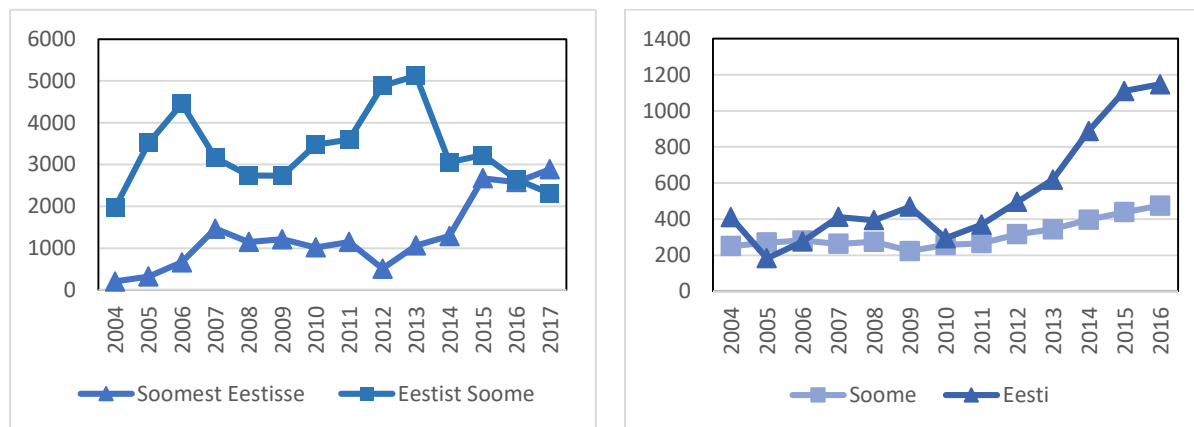
- ❖ Millised rändevood iseloomustavad Eesti ja Soome vahelisi inimeste liikumisi?
- ❖ Kui edukalt on Eestist sisserändajad Soome ühiskonda lõimunud (töö-, pereelu ning eluasemevaldkonnas)?
- ❖ Mil moel säilitavad Eestist Soome tööle siirdunud inimesed kontaktid Eestiga?

RÄNDEVOOD EESTI JA SOOME VAHEL

Püsielukoha muutusega seotud ränne Eestist Soome on toimunud kahe suurema lainena. Esimene rändelaine leidis aset aastatel 1992–1993, hõlmates suurt osa Eestis elavatest ingerisoomlastest, kes lahkusid Eestist koos peredega, sooviga püsivalt Soome elama kolida. Ulatuslik uus rändelaine käivitus peale ühinemist EL-ga 2004. aastal (joonis 2). Esmalt hoogustus Soomes töötamisega seotud Eestist Soome ränne, kuid alates 2014. aastast kasvas ka vastassuunaline ränne. Kuigi Soome ei avanud oma tööturgu uutest liikmesriikidest saabujatele täies mahus kohe, aitasid sealne kõrgem elatusaste,

Soome ettevõtjate initsiatiiv välistööjõu palkamisel ning EL tööjõu vaba liikumise poliitika tööjõu liikumisele kaasa.

2017. aastal muutus aga rändesaldo Soomega esmakordselt **positiivseks**. Muutuse põhjustas nii Eestist väljarände hoo raugemine kui kasvav ränne Soomest Eestisse. Väljarände langusele aitas kaasa ka demograafiline olukord Eestis, kuna peamises rändevanuses (20–40 a) inimeste arv on tublisti kahanenud (1990. aastate sündimuse languse tõttu). Soomest Eestisse rändajate hulgas on just viimaste aastate jooksul olnud ülekaalus **tagasirändajad**.

Joonis 2. Eesti ja Soome vaheline ränne 2004–2017 (vasakul) *Allikas:* Eesti Statistikaamet ning Soomest Eestisse saabujate päritolu 2004–2016 (paremal). *Allikas:* Soome Statistikaamet

Tagasirännet Eestisse on hoogustanud majanduskasv. Aastate jooksul on suurenenud ka Soome päritolu inimeste ränne Eestisse. Eestit ei saa enam Eesti-Soome rände kontekstis käsitleda pelgalt väljaränderiigiina. Kuid, uue majanduskriisi saabudes võivad rändevood taas Eesti kahjuks pöörduda. Tagasipöördunud teadvustavad ka edaspidi Soomes töötamise võimalust (samuti nende pereliikmed), olles valmis uueks rändeks. Stabiilse majanduskliima korral võib loota, et Soomes elavail eestlastel tekib kindlustunne, et püsivamalt Eestisse tagasi pöörduda.

Eesti ja Soome vaheliste mobiilsuse vormide mitmekesisus

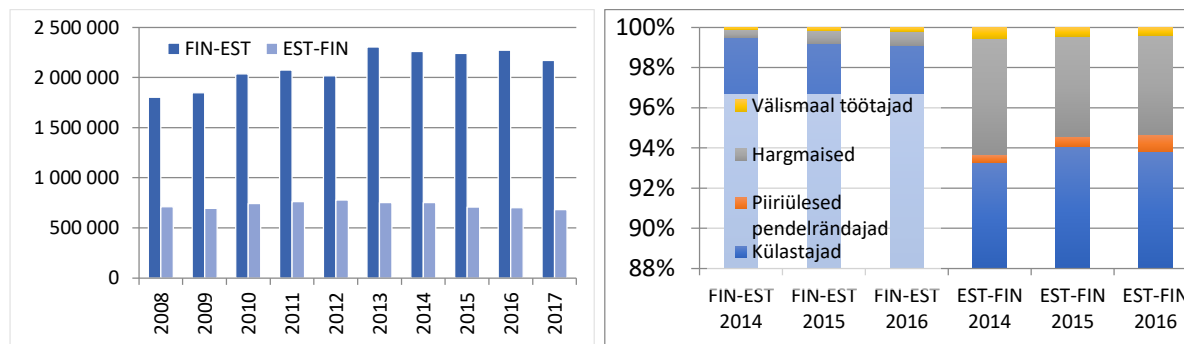
Eesti ja Soome vahel on tänu geograafilisele lähedusele kujunenud erinevate mobiilsuse vormide rägastik, koosnedes alaliselt elukohariiki vahetanud inimestest, lühiajaliselt välisriigis elavatest, töötavatest ja õppivatest inimestest, kahe (või enama riigi) vahel oma elu jagavatest inimestest (nt töötamine ühes, pereelu või vaba aeg teises), ning ühe päeva reisijatest. Kuigi liikumised hõlmavad tervet Eestit ja ka suurt osa Soomest, asub tihedaim võrgustik just Tallinn ja Helsingi vahel (tulenusena kujunenud „kaksikliinna“ kutsutakse ka Talsingiks või Hellinnaks).

Soomest Eestisse tehakse ligi 3 korda rohkem külastusi (ligi 2 mlj külastust aastas) kui Eestist Soome, kuid Soome ja Eesti elanike arvu erinevus on 4-kordne. Kahe riigi vahel liikujate hulgas domineerivad ülekaalukalt lühiajalised teise riigi *külastajad*¹, hõlmates ühtekokku 99% Soomest Eestisse ning 94% Eestist Soome liikujaist. 5% Eestist Soome ja 0,6% vastassuunas liikujaist hõlmavad aga *hargmaised*

¹ Kasutatud meetodika järgi loeme *hargmaiseks* neid, kes on Soomes viibinud > 25% ja < 75% ajast ning teinud sinna 5–52 reisi aastas (max kord nädalas). Sagedamini Soome reisinuid inimesi nimetame *piiriülesteks pendelrändajateks*. < 25% ajast Soomes viibijaid nimetame *külastajateks*. > 75% ajast Soomes viibijaid nimetame aga *välismaal töötajateks* (täpsem meetodika vt. Ahas, Silm, Tiru 2017 Estonian Human Development Report 2016/2017 inimareng.ee/en/open-to-the-world/tracking-trans-nationalism-with-mobile-telephone-data/).

(joonis 3), kes viibivad mõlemas riigis sageli. Soomega seotud hargmaised moodustavad umbes 1% Eesti elanikest. Viimased reisivad Soome tööpäevadeks, kuna aga Soomest Eestisse tullakse enamasti nädalalõppudeks. Rände kõrgperioodiks on mõlema suuna ning nii hargmaiste kui külastajate puhul suvekuud. Piiriülesed pendelrändajad moodustavad kõigist Eestist-Soome liikujaist 0,6% ning välismaal töötajad 0,5%. Vastassuunal esineb viimaseid grupe harva.

Joonis 3. Külastajate segmentide jaotus Eesti-Soome ja Soome-Eesti suundadel. Allikas: Telia ja Elisa 2014-2016. aasta andmed.

EESTI SISSERÄNDAJATE LÕIMUMINE SOOMES

Eestist Soome rännanute vanus- ja perestruktuur

2017. aastaks oli püsivalt Soomes elavate Eestist pärit inimeste arv kasvanud ligikaudu 50 tuhandeni², moodustades 3,8% Eesti püsielanikest, Soome 5,5 miljonist püsielanikust aga 0,9%. Eestlased on venelaste järel suuruselt teine vähemusrühm Soomes (päritoluriikide järgi), moodustades sisserrännanuist 13%. Ligi pooled Soome rännanud eestlastest on elama asunud Helsingi linnaregiooni. Kui 1991. aastal elas kõige enam eestlasi Venemaal, siis nüüd Soomes. Eestist Soome alaliselt elama asunud inimesed on

- ❖ **valdavalt tööealised** (naised enim vanuses 25–39 aastat, mehed 30–39 aastat), mistõttu mõjutab ränne otseselt Eesti rahvastikku vananemise suunas ning Soome rahvastikku noorenemise suunas; kuid rände mõju vananemisele on ka kaudne, vähendades sündide arvu Eestis ja suurendades seda Soomes;
- ❖ **üsikute osakaal on eestlaste hulgas kõrge** (eriti meeste hulgas, kellest ligi pooled on üksikud), paistes silma nii teiste sisserrändajatega kui põlisrahvastikuga võrdluses;
- ❖ Soomes elavad eestlased, ja ka venelased, eristuvad teistest sisserrändajatest **vähese soomlastega kooselu osakaalu** poolest (eriti meeste puhul); viimane võib olla põhjustatud sellest, et pered asuvad Eestis ja ei kajastu Soome statistikas;
- ❖ kuna Soomes elab arvukalt eesti naisi, on nad populaarsed soomlastega segakooselu partnerid (tai ja vene naiste järel kolmandal kohal); segakooselus soomlastega on põhiliselt eesti naised.

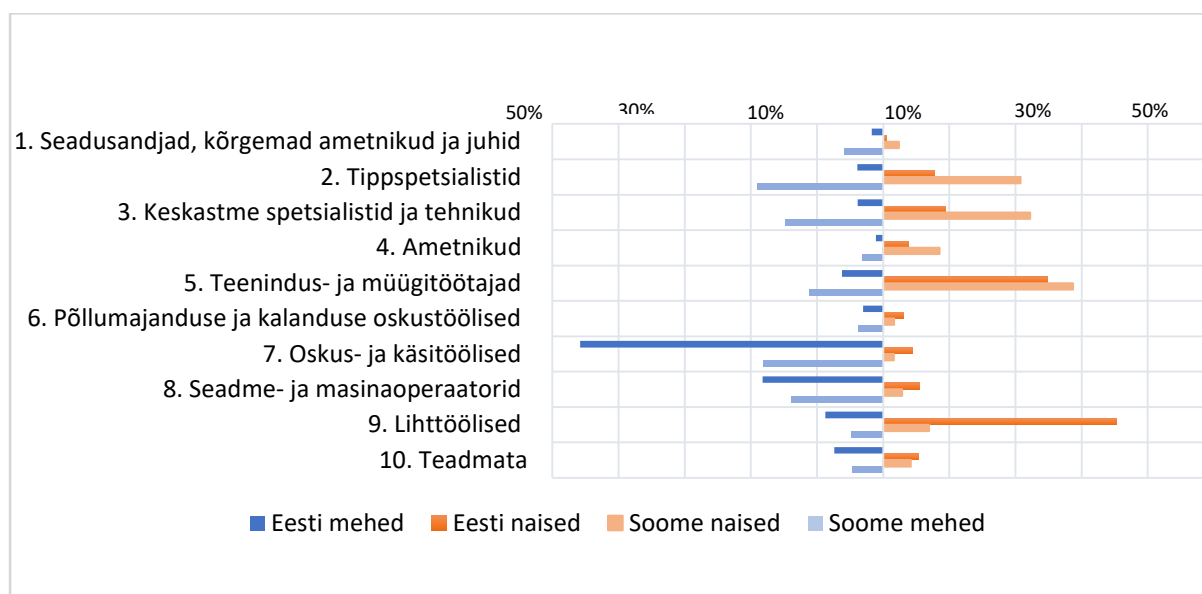
Eestlased Soome tööturul

Tavaliselt toob madalama elatustasemega riigist kõrgema heaolutasemega riiki suunduv ränne kaasa küll sissetulekute märkimisväärse kasvu, kuid ka tööalase kvalifikatsiooni languse. Ka Soome rändajad võivad sissetulekus, kuid kaotavad kvalifikatsioonis. Samas edenevad eestlased Soome tööturul

² Soome elanike registrisse kantud Eesti päritolu, st. kelle vanem(ad) on Eestis sündinud, isikute järgi.

hästi ning aja jooksul jõuavad paljud tagasi selle ametikohani, millel nad viimati Eestis töötasid³. Teiste sisserännanute rühmadega võrreldes on eestlased tööturul **rohkem hõivatud**. Keskmise töötute osakaal eestlaste hulgas on püsinud perioodil 2005–2016 13,5%, olles madalaim enamike immigrandirühmadega võrreldes, kuid veidi kõrgem soomlastest (10,8%).

Soomes elavate Eesti sisserändajate hulgas on kõikide eluvaldkondade esindajaid, kuid tugevalt ülesindatud on madalapalgalised **oskustöötajad**, peamiselt ehitustöölised (meeste hulgas), ning **lihttöölised** (naiste hulgas) (joonis 4). Teiste sisserännanute gruppidega võrdluses torkab silma just eesti naiste kõrge tööhõive määr (sarnaneb soomlastele), samuti nende kõrge hõivatuse protsent ettevõtjatena (17%). Eesti naised töötavad meestega võrreldes enam keskmise- ja kõrgemapalgalistel ametikohtadel.

Joonis 4. Eestlaste ja soomlaste ametialane jaotus, 2015, osatähtsused. *Allikas:* Soome Statistikaamet.

Sissetulekute poolest jäädakse alla soomlastele ja Lääne-Euroopast pärit sisserännanutele, kuid ollakse võrreldaval tasemel teiste ida-eurooplastega; eestlaste finantsolukord on aga oluliselt parem võrreldes kolmandatest riikidest Soome saabunutega. Aasta-aastalt on suurenenud just Soome keskmist sissetulekut teenivate eestlaste hulk.

Eestlased Soome eluasemeturul

Sisserändajad asuvad sihtriigis sageli elama elamispiinnale, mis on hinna poolest taskukohasemad. Soomes rakendatud poliitikameetmed seavad eesmärgiks erinevate omandivormidega eluasemete ruumilise segundamise, mistõttu hoitakse ära immigrandirohkete naabruskondade teke. Eestlaste ruumilise koondumise muster sarnaneb mujalt Ida-Euroopast pärit sisserändajatega. Elatakse küll hajutatumalt (st. rohkem soomlaste naabruskondades) võrreldes Aafrika päritolu sisserändajatega, kuid ollakse vähem integreerunud võrreldes Lääne-Euroopa immigrantidega.

Selline **mõõdukas eristumine eluasemeturul** soomlaste ja Lääne-Eurooplastega võrreldes võib olla tingitud mitmest asjaolust. Esiteks kavatsevad paljud eestlased Eestisse tagasi pöörduda ega soovi

³ Soome küsitlusuuring 2009. Tartu Ülikool

seetõttu teha suuri kulutusi oma eluasemele Helsingi suhteliselt kallil eluasemeturul. Pigem investeeritakse säästud hiljem kinnisvarasse Eestis. Seda tõendab asjaolu, et eestlaste hulgas ei ole eluaseme ostmine Soomes väga levinud, pigem [üüritakse](#). Kui soomlastest omab eluaset 60% pealinna elanikest, siis eestlastest teeb sama vaid 20% - erinevus, mis pole seletatav vaid sissetulekute erinevusega. Selle näitaja järgi jäädakse alla isegi teistele Ida-Euroopa sisserändajatele. Helsingi keskosa kallima kinnisvaraga piirkonnas on kodu soetanud väga vähesed eestlased. Eestlaste aktiivsus oma eluaseme ostmisel ja seeläbi elamistingimuste parandamisel ei ole aastatega suurenenud, pigem isegi vähenenud. Teiseks põhjuseks võib aga olla asjaolu, et sissetulekute kasvu ning kodu soetamise vahel kallimas piirkonnas on ajaline vahe ning eestlased ei ole lihtsalt veel oma koduvalikut jõudnud sissetulekute kasvuga vastavusse viia.

KONTAKTID EESTIGA

Tänapäeva maailmas, kus teise riiki kolinud inimene on jätkuvalt koduriigiga seotud läbi sotsiaalvõrgustike, veebipõhiste ajalehtede, emakeelse raadio või telekanalite, on teise riiki elama asumise tähendus teisenenud. Nii jääb ka Soome tööle või elama läinud eestlaste [suhe koduriigiga üldjuhul aktiivseks](#) ning rändega ei kaasne Eesti kultuuri-, info- ja keeleruumist eraldumist. Rändajal säilivad virtuaalsel teel hoitud sidemed ja sotsiaalsed võrgustikud Eestiga ning teiste eestlastega. Aktiivselt kasutatakse nii taskukohaseid kahe riigi üleseid kõnepakette helistamiseks kui ka sotsiaalmeedia platvorme nagu Facebook'i, Skype'i, WhatsApp'i, et hoida püsivat kontakti Eestis elavate tuttavate, sõprade ja perekonnaga. Pidevalt arenev tehnoloogia võimaldab omakorda tellida Eestis elavale lapsele kooli juurde vastu Taxify, vaadata veebipõhisest ilmatest välja, mida nooruk peaks Tallinnas kooli minnes selga panema ning kasvõi süüa Skype'i vahendusel koos perega õhtust. Virtuaalne koosolemine põimub Soomes elavate eestlaste näitel tihedate külaskäikude ning ühistegevustega.

Hargmaist eluviisi soodustavad Eesti riigi pakutavad e-riigi teenused ja e-residentsus, mis võimaldavad igapäevaseid asjatoimetusi ning laiemalt aktiivseks kodanikuks olemist ka väljaspool Eestit, kus on olemas internetiühendus. Tihe suhtlus kahe riigiga pole omane vaid pereringkondades. Tihti on Soomes elavad eestlased huvitatud ka Eesti tööturust, loevad sellekohaseid uudiseid ning hoiavad silma peal [töökuulutustel](#), mõeldes sealjuures tagasipöördumise peale. Isegi kui tagasiränne ei realiseeru Eesti madalamate palkade, tööturu erinevuste ning tööalaste sotsiaalsete garantiide vähesuse tõttu, üritatakse end võimalustega kursis hoida. Eriti ehitussektoris on see äärmiselt oluline, sest tööpakkumised ringlevad üldjuhul erialaste võrgustike kaudu ning nendest välja jäädes on raske Eestisse naasta. Siiski tuleb silmas pidada, et Soomest tagasi tulles võib inimene põrkuda kahe riigi töökultuurierinevustega ning võib vajada aega taaskohanemiseks.

Tavapäraselt on rändajatel lisaks eluasemele Soomes olemas ka [püsi- või ajutine eluase Eestis](#), millesse investeeritakse eesmärgiga siia kunagi tagasi pöörduda. Isegi kui Soomes elavad eestlased ei pöördu tagasi endisesse koduriiki elama, on nad üldjuhul kõrgelt motiveeritud ostma Eestisse kinnisvara või renoveerima suvekodu, ehitama pensionipõlveks suvilat, mis omakorda näitab hargmaiste suhete jätkumist.

Euroopa Liit
Euroopa
Regionaalarengu Fond

Eesti
tuleviku heaks

Pealkiri

Autor, asutus

RITA-RÄNNE
projekt

RITA-RÄNNE projekt aitab välja töötada teaduslikult põhjendatud innovaatilisi lähenemisi rände ja lõimumise protsesside juhtimiseks Eestis, eesmärgiga aidata kaasa majanduse arengule ja ühiskonna sidususe suurenemisele

PEALKIRI 1

- ❖ Punkt1
- ❖ Punkt2

Tavaline tekst ja **rõhutatud tekst.**

Pealkiri 2

Tabel 1. Tume tekst.

Joonis 1. Tume tekst.